

ÖLÜMÜNÜN 40. YILINDA PROF. DR. HARUN TOLASA

Onunla tanıştığımız günü söylemem kolay olmayacak ama okulumuzun Kasım 1960'ın ilk pazartesi günü açıldığı hatırlanırsa bu tanışma ayın belki de ikinci haftasına denk gelecektir. Aramızdan ayrılmasının üzerinden ise 40 yıl geçtiğine göre onunla olan dostluğumuz 23 yıllık bir dönem içine almaktadır. İşte benim için önemli olan bu 23 yılın nasıl dolu dolu geçtiğidir.

Biz bu yazımızda onunla ilgili acı ve tatlı hatıralarımızdan birkaçını ele alacağız. Bu hatıralardan bazılarını belki daha önce başka yerlerde de yayımlamış olabiliriz. İşte numaralandırılmış Tolasa hatıraları.

1. ÇALINAN / KAYBOLAN / UNUTULAN BİSİKLET

Üniversitemiz her yıl olduğu gibi, Kasım ayının ilk pazartesi günü öğrenime açılıyor. Bu tarihten önce kayıtlar tamamlanmış, öğrencilerin yurt sorunları kendilerince çözülmüş ve zilin çalması bekleniyor.

Ben önceki yıl Hukuk Fakültesi'nde okuduğum için Konya Yurdu'nun kurdu olmuştum. Gidenler, gelenler... Özellikle kayıt döneminde gelenlerin profili değişmişti. Artık bildiğimiz Ahmet'in, Mehmet'in yanında kim olduğunu henüz öğrenemediğimiz hemşerilerimiz de ortalarda dolaşıyordu. Bunlardan dikkatimi çeken ilk kişi bisikletiyle gelip giden bir delikanlı olmuştu. Bisikletiyle nerelere gider, kimlerle görüşür, elbette bilemezdim. Kısacası daha adını bile öğrenememişim.

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

Neyse, okulumuzun açılması yaklaşınca yurdumuzda o bisikletli arkadaşı göremez oldum. Kendisi mi ortalarda görülüyordu, yoksa bisiklet kullanmaktan mı vaz geçmişti? Okulumuzun açıldığı gün Vehbi'nin kerrakesi anlaşıldı. O meçhul arkadaş da benim bölümüme kaydolmuş. Ama hâlâ birbirimize yabancıyız. Tanışıp arkadaş oluyoruz. Sınıftaki en yakın arkadaşım Harun oluyor. Öbürlerinden pek çoğuy-

Prof. Dr. Harun Tolasa (1938-1983)

la daha merhabalaşmıyorduk bile.

Ortalarda görülmeyen bisiklet ise gündemden düşmüştü. Ancak yıllarca sonra o bisikletin satılmadığı veya birilerine emanet verilmediği ortaya çıkacaktı. Harun'un Konya Yurdu'nda kaldığı günlerde yurdumuzda hırsızlık olayları görülmeye başlamıştı. Eski bir konaktan çevrilme olan yurdumuza ana kapıdan geçip küçük bir bahçeye giriliyordu. Ana kapı hiç kilitlenmiyor, buna karşılık birkaç basamak merdivenden sonra ulaşılan asıl binanın kapısı kilitleniyordu. Bu kapının açılması, hatırladığım kadarıyla sabahın altısında gerçekleşiyordu. Eskilerden bir arkadaşımız günün er saatinde gelip dış kapıdan geçtikten sonra dengini bahçeye bırakıp sokağın başındaki çayhaneye gitmiş. Ne yazık ki bu sırada olayları takip ettiği anlaşılan birileri arkadaşımızın dengini omuzladığı gibi kaçıp gitmiş.

O günlerde el değiştiren eşya-

lardan biri de Harun'un bisikleti imiş. Ancak o, bisikletinin çalındığını kimselere inandıramamış. Belki de bazıları onun bisikletini bir yerlerde unutmuş olabileceğini bile düşünmüş olabilir. Ben bu seri hırsızlık olaylarını gündeme getirdiğim zaman pek çokları Harun'un da hırsızın gazabına uğradığını anlamış oluverdiler.

2. NİŞAN MERASİMİ İÇİN BANDIRMA YOLLARINDAYIZ

Harun, Konya'da İmam-Hatip Okulu'nu bitirdikten sonra hemen yedek subaylığa başvurmuş. Bu arada kur'ada Bandırma ilçemizi çekince oranın lisesinde fark derslerini vermek için başvurmuş. O yeni bir diplomayı alırken bir şey daha öğrenmiş: İstanbul'da, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren bir Yüksek Öğretmen Okulu varmış. Oraya, ancak Fen Fakültesi ile Edebiyat Fakültesi'ne kaydını yaptıranlar girecekleri bir sınavda alacakları notlarına göre öğrenci olarak kaydolabiliyorlarmış. Sevgili arkadaşım lise fark derslerini verirken Aysel Arıkan adlı bir öğrenci ile tanışmış. O da ertesi yıl Çapa Eğitim Enstitüsü'nün Türkçe Bölümü'nü kazanıp İstanbul'a gelmiş. Böylece Aysel ile Harun aynı binada öğrenci olmuşlar.

1963 yazıydı galiba... Aysel ile Harun'un nişan töreni için biz Çapalı arkadaşlarımızdan bir grup Bandırma vapuruna atladığımız gibi soluğu orada alıverdik. Biz erkek öğrencileri bir komşuları, kız arkadaşlarımızı da başka bir komşuları misafir ettiler. Galiba

iki gece kaldıktan sonra İstanbul'a döndük. Böylece, halk hikâyelerinin kahramanları gibi, Aysel ile Harun'un nişan törenini de gerçekleştirmiş olduk.

Tolasa çiftinin; Alpaslan, Hilal ve Günce adlı üç çocukları olmuştur.

3. NEYZEN HARUN

Hem Konyalı olacaksın, hem İmam-Hatip Okulu'nda okuyacaksın, hem Muammer Tolasa gibi Türk musikisine gönül vermiş bir ağabeyin kardeşi olacaksın da ney üflemeyecek misin? Olur mu böyle şey.

Harun'un iki neyi vardı ve gerekli yer ve zamanda, daha çok istek üzerine ney üflerdi. Bazen içinden geldiği gibi üfler dururdu. Derslerine daha çok kütüphanede çalıştığı için ara sıra uğradığı sınıf etüt odasının da zaman zaman ney hasretini giderdiği olurdu.

4. HAŞİM BİLDİRİCİ'NİN EVİNDE

Haşim Bildirici bizim Ulurmak'tandır. Ağabeyi, ilkokuldan beri arkadaşım olan inşaat yüksek mühendisi Mehmet Bildirici'dir.. Haşim İstanbul'da Maçka'da okumuş, makine mühendisi olmuştur. Öğrencilik yıllarında ailesi (ninesi, annesi ve babası) İstanbul'da Dikilitaş'ta bir ev kiralamışlar, Haşim'in başarı yollarını aralamışlardır.

Haşim'in büyüklerinin Konya'da olduğu bir yaz ayında, Harun ile ben onu evinde ziyaret etmiş ve bir gece orada kalmıştık. Rahmetli yanındaki neyi ile bize küçük bir de resital sunuvermişti. Ancak gecemiz sadece üflenen neyle değil söylenen şarkı

ve türkülerle de süslenivermişti. Sesi de güzel olan Harun'un icraya başladığı eserlere biz de cüret edebileceğimiz kadarıyla katılmış, onunla küçük bir koro bile oluşturmuştuk. O gecede icra ettiğimiz (!) parçalardan biri de, Harun'un, benim çok sevdiğim bildiği Giriftzen Asım Efendi'nin; *Cânâ rakibi handan edersin* mısraıyla başlayan şarkısı idi.

5. SİVAS'TA BULUŞMA

01 Nisan 1965 tarihinden itibaren Tokat ilimizde görevliyim. Ankara'da, Millî Eğitim Bakanlığı'nda çektiğim kur'ada, kâğıtta, Tokat Gaziosmanpaşa Lisesi yazıyordu. Galiba bir ay kadar sonra görevimin başındaydım.

Birkaç yıl önce Harun ile İstanbul'da verdiğimiz sözlerimiz yavaş yavaş yerine geliyordu. Sözümüz, ikimizin de üniversite hocası olup, gelecekte Konya'da açılacak olan üniversitede görev almak. Ben onun için Tokat'a gelirken çalışacağım pek çok kitabı da yanımda getirmiştım. Harun

Prof. Dr. Harun Tolasa (1938-1983)

ise, bir süre önce Atatürk Üniversitesi'nde, Fen-Edebiyat Fakültesi'nde Eski Türk Edebiyatı Asistanı olarak göreve başlamıştı.

Sürekli haberleşiyorduk. Henüz görev başında değildi. Açılacak bir imtihan için Muğla'dan Erzurum'a gidiyormuş. Ankara'dan aldığı tren bileti ise Sivas'a kadar... Orada inecek, beni Sivas'a davet edecek, orada buluşacağız. Üstelik, onun Bandırma'dan arkadaşı, Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'ndan eski arkadaşımız İsmet Mutlu da Sivas'ta öğretmen asker veya asker öğretmen olarak görev başında...

Lisemizde, orta üçler ile lise sınıfları öğleden sonra ders yaparlardı. Ben de o gün bir lise sınıfında ders işliyordum. Derken sınıfın kapısı tıklatıldı. Gelen okul görevlisi idi. Yanıma gelerek müdür beyin odasında telefonunun olduğunu söyledi. Telefo-

nun öbür ucundaki ses Tolasa'ya aitti. Dramatik bir olayı anlatıp benim acele Sivas'a gelmemi istiyordu. Müdürümüz Fethi Aslaner anlayışlı bir amir idi. İzini alıp yarım saat sonra Topçam firmasının Sivas seferini yapan arabasında idim.

Anlaştığımız yerde buluştuk. Biraz sonra İsmet de geldi. Çapa'nın tarihî binasının üç tarihî (!) eski öğrencisi hasret gideriyordu. Hem yemeğimizi atıştırıyor hem de laflıyorduk. Sözlerimiz ağırlıklı olarak Harun'un Erzurum yolculuğu ile ilgili idi. O, gece 23.00'te Sivas'tan hareket edecek olan Doğu Ekspresi ile yoluna devam edecekti.

Yemekten sonra bir kahvehaneye gidip sohbete devam ettik. O dönemde henüz *cafe* veya *kafe* kavramı dilimize girmemişti. İnsanlar kâğıt oynuyorlar, sohbet edip çay içiyorlardı. Ben de daha çay boykotunu gündeme getirmediğim için iki bardak çay içiverdim. O gecenin hatırası olarak bir şarkıyı ise hâlâ hatırlarım. Radyodan mı dinlemiştik, plaktan mı, hatırlamıyorum. O kürdilihiczakâr şarkıyı, o geceyi hatırlattığı için hâlâ her zaman keyifle dinlerim: *Koparan sinemi ağyar elidir...*

Kahveden biraz erken ayrılıp Sivas Garı'na kadar yürüyüp sohbeti ayakta götürüverdik. Saati gelince Tolasa'yı kutsal bir yolculuk için Doğu Ekspresi'yle Erzurum yönüne doğru yolcu ediverdik. Ben o gece Sivas'ta kalacaktım. Lokantası'nda yemek yediğimiz Özlem Palas'ta geceledik. İsmet de o saatten sonra birliğine gitmeye üşendi. O, sabah erkenden, kahvaltıya bile kalmandan görev başına gidiverdi. Ben

ise, daha önceden aldığım biletimle, 10.00 sularındaki bir Sivas-Samsun arabasıyla görev başına doğru yola koyuldum.

Güzel bir akşamda, güzel sohbetlere kapı aralandı ve verilen sözler yerine getirildi. Önce Harun 1966'da, ben ise Eylül 1967'de Atatürk Üniversitesi'nde iki genç bilim insanı adayı olarak yola çıkacaktık. Sağ olası Sivas...

6. ABD'DEN KAYNAK GÖNDERME

Dr. Harun Tolasa 1970 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderilir, Hepimizin yararlandığı maddede galiba, 'bilgi ve görgüsünü artırmak' ibaresi vardı. Haydi, 'bilgisini artırmaya gidiyoruz' da o 'görgüsünü artırmak' de ne oluyor ki! Harun, ülkenin en batısındaki ve en büyük eyaletlerinden biri olan Kaliforniya'daki bir üniversiteler topluluğunu en gelişmişinde araştırmalarına başlıyor. University of California'nın Los Angeles şehrinde kurulu bulunan ve ülkemizde daha sonraki yıllarda tişörtlerde adını sıkça göreceğimiz UCLA'de karar kılar. UCLA kısaltması, yusi-el-ey diye okunur ve tam adı da University of California at Los Angeles'tır. Daha sonraki yıllarda biz de, 1974-1975 yıllarında aynı üniversitede bulunacaktık.

Doktora çalışmamın konusu, Gümüşhane masalları üzerine kurulacaktı. Üniversite yönetimimiz bizlerin Doğu Anadolu illeriyle ilgili çalışmalar yapmamızı önerdiği için bizler de; Erzurum, Elazığ, Artvin, Kars, Gümüşhane illerimizi ele alıyorduk. Kimimiz ağız araştırması yapar-

ken kimimiz de halk edebiyatının değişik alanlarını seçiyorduk.

Çalışmamızın bir bilgi bölümü olacaktı, bir de alanda derlediğimiz ürünlerin incelenmesi ile ilgili ana bölüm... Ancak ilk bölüm ile ilgili olarak ülkemizde yitirince kaynak yoktu. Harun'un bulunduğu üniversitenin kütüphanesi de çok zenginmiş. Ondan bazı kitaplarla ilgili küçük çeviriler beklediğimi söyledim. Sağ olsun, üşenmemiş onca işinin arasında hemşerisine bir yardımda bulunmuştu.

O özetleri hâlâ saklarım. El yazısıyla olan o notları bir gün onun adına, 'çevirip özetleyen' olarak yayımlamayı bile düşündüğüm olmuştur.

7. HARUN'UN AVUKATLIĞINA SOYUNUYORUM

Dr. Harun Tolasa'nın katıldığı toplantılar arasında bizim alanla ilgili olanlar da vardı. O, 22-27 Haziran 1981 tarihleri arasında Bursa'da düzenlen II, Milletlerarası Türk Folklor Kongresi'ne bir bildiri ile katılmıştır. İlki, 1975 yılında İstanbul'da toplanan kongrenin ikincisi Bursa'da 1980 yılında düzenlenecekti. Ancak toplantı, Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumun 100. yılı münasebetiyle bir yıl ertelenerek 1981'e alınmıştı.

Dr. Tolasa bu toplantıya, *Te-meşvarlı Osman Ağa'nın Otobi-yografisinde Sosyal, Kültürel ve Etnografik Unsurlar* başlıklı bir bildiri ile katılmıştı. Bildiri, ertesi yıl yayımlanan kongre kitaplarının ilk cildinde yer almıştı: *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, I. C.*, Ankara, 1982, 263- 282.

Hafız Yahya Tolasa
(1881-1954)

Hafız Emine Tolasa
(1898-1985)

Prof. Dr. Harun Tolasa
(1938-1983)

Toplantı hakkında değişik dergi ve gazetelerde çeşitli yazılar yer almıştı. Bu yazılardan biri de, *Milliyet Sanat Dergisi*'nde idi. Yazı sahibi de Dr. Tolasa ile aynı seksiyonda bildiri sunmuş değerli bir araştırmacımız idi. Dilde durulaşmaya önem veren bu oldukça yaşlı büyüğümüz yazısında adlarını andığı bilim insanlarının adlarını durulaştırmamış ama bildiri adlarını durulaştırıvermişti. Dergide adları durulaştırılan bildirilerden biri de Dr. Tolasa'nın idi. Gerçi Dr. Tolasa'nın bildirisini dinleyememiştim ama programı incelerken gördüğüm ad dergideki gibi değildi. Ayrıca Dr. Tolasa'nın bildirisine böylesine kendisini aşan bir başlık koymayacağını da biliyordum.

Bunun üzerine bu yaşlı büyüğümüze bir yazı göndererek durumunu kabullenemediğimi bildirmiştim. Cevap alamadım. Ancak ertesi yıl Konya'da düzenlenen bir toplantıda karşılaşınca kendilerine buradaki bildirilerin adlarını da değiştirip değiştirmeyeceği sormuştum. Muhterem eşi tepki göstermiş, ama kendileri bir şey dememişlerdi.

Bu olaydan bir süre sonra kendileriyle çok yakın dost ol-

duk. Yaşadığı ilçede yayımlana gazetede kitaplarımla ilgili güzel yazılar kaleme aldığı gibi daha sonraki yıllarda yayımladığı bütün kitaplarını göndermişti. Kendisiyle son olarak galiba İstanbul'da ESKADER'in ödül töreninde karşılaşmıştık. Yaşı 100'ü geçmişti. Kendisine gereken saygıyı göstermiş ve kısaca da olsa sohbet etmiştik.

Peki, Dr. Tolasa'nın bildirisinin adı nasıl bir şekilde sokulmuştu? Sayın büyüğümüze gönderdiğimiz yazımızın bir kopyası bir yerlerde koruma altına alınmışsa da bu satırları yazarken bulmamızın zor olacağını dile getirerek bildirin aklımızda kalan durulaştırılmış adını yazıvereyim: *Te-meşvarlı Osman Ağa'nın Özyaşamöyküsünde Toplumsal, Kültürel ve Budunbilimsel Ögeler*.

PROF DR. HARUN TOLASA HAKKINDA YAZDIKLARIM

A. Makaleler

1. "Hemşehrim İçin", *Yeni Düşünce*, (71), 11 Şubat 1983, 19.

Not: 31 Ocak 1983 tarihinde kaybettiğimiz Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat

Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Harun Tolasa'nın hatırası için yazıl-

mıştır.

2. “Ölümünün 10. Yıldönümünde Prof. Dr. Harun Tolasa”, *Yeni Konya*, 27 Ocak 1993.

3. “Vefat Yıldönümünde Prof. Dr. Harun Tolasa / Harun Tolasa Öleli 17 Yıl Olmuş”,

Konya Postası, 01 Şubat 000 s. 2

B. Özel sayılar

1. *Merhaba* gazetesinin *Akademik Sayfalar*'ında hazırladığımız özel sayılar ve onlarda yer alan yazılarım:

Doğumunun 80, Vefatının 35. Yıldönümünde Prof. Dr. Harun Tolasa (1928-1983) Özel sayısı -1, 18 (2), 15 Şubat 2018, 17-32.

a. “Hatıraların Yumağında Prof. Dr. Harun Tolasa”, 19-24.

Doğumunun 80, Vefatının 35. Yıldönümünde Prof. Dr. Harun Tolasa (1928-1983) Özel sayısı - 2, 18 (3), 14 Mart 2018, 33-48.

a, “Harun Tolasa... 1960'dan Musalla'ya Kadar”, 34-40.

Ayrıca, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, II, 1983. Bu sayı, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı olarak hazırlanmıştır.

PROF DR. HARUN TOLASA'NIN KİTAPLARI

1. *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, Ankara,1973, 601 s. 2. Bs. 2001. (Doktora tezidir.)

2. *Şeyhülislâm Bahâyi Efendi Divanından Seçmeler, Günümüz Türkçesindeki Karşılıklarıyla*, İstanbul, 1979, 288 s.

3. *Sehi, Latifi, Âşık Çelebi Tez-*

Prof. Dr. Sakaoğlu, arkadaşı ve babası Yahya Tolasa'nın mezarları başında: 31 Ocak 2018 (Fotoğraf: Serdar Ceylan)

kirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi, İzmir, 1983. (Doçentlik çalışmasıdır.)

4. *Temeşvarlı Osman Ağa, Kendi Kalemile Bir Osmanlı Türk Sipahisinin Hayatı ve Esirlik Hatıraları*, Konya, 1986, 212 s. (Bitirme tezidir.)

NOT: Merhum hakkında daha geniş bilgi alabilmek, hayatını etrafıca öğrenmek, makale ve bildirilerini hatırlayabilmek için, yukarıda andığımız, AKADEMİK SAYFALAR'ın onun hakkında hazırladığımız özel sayılarına bakabilirsiniz.

FERİT PAŞA VE ABDÜLVAHİD ÇELEBİ'YE AİT HATIRALAR

Naci Fikret / Hazırlayan: Ahmet Çelik

Abdülhamid Han, dört elle sarıldığı saltanatı için, pek çok şeylerden korktuğu gibi, Mevlevilerden ve bilhassa Abdülvahid Çelebi'den de çok korkarlardı.

Bunun da kuvvetli bir sebebi vardı. Mevlana Celaeddin Rumi'nin halk arasındaki pek yüksek bir mevki ve mertebesi vardı. Gerek okuyup yazmış olanlar gerekse cahil bulunan ahar-ı nas onu pek çok severlerdi. O en yüksek velilerden birisi idi. Binaenaleyh Mevlan'a karşı gösterilen teveccüh

ve muhabbetin onun sülalesine de teşmili pek tabii idi.

Türkiye'de bir çok yerlerde de sayısız Mevlevi tekkeleri ve zaviyeleri vardı. Hatta bunları isimleri ile ve mevkileri ile o vakit intişar eden salnamelere derc ederlerdi. Velhasıl Mevlevilerin balk arasında büyük bir nüfuz-u manevileri var idi.

Türbe-i Mevlana'ya vakfedilmiş bir çok arazi var idi; bunlara "Evkâf-ı Celâliye" denilirdi. Bu da gösteriyor ki pek çok kimseler, ölecekleri zaman Mevlâna'ya fart-ı muhabbetlerinden, mallarının, mülklerinin bir kısmını Türbe-i Mevlâna'ya vakfetmişlerdi.

Abdülhamid Han, bu kadar vasi' (geniş) bir sahada bu kadar büyük ve derin bir nüfuzu haiz olan bir tarikatın şeyhinden korkmakta bir dereceye kadar haklı idi. Bunlar belki gizli bir propaganda ile vasi' miyasta bir isyan çıkarırlar, devletin başına mühim bir gaille açabilirlerdi.

Bundan dolayı Abdülvahid Çelebi'yi daimi bir tarassut (izlemek, göz) altında bulundurmak lazım geliyordu.

O vakitler, yani 1314/1898, 1315/1899, 1316/1900, 1317/1901, 1318/1902 ve 1319/1903 seneleri, Mevlâna postnişinliğinin en parlak bir devri idi. Postnişinler içinde en pür şaşaa olan Abdülvahid Çelebi'dir. O, âdeta Konya'da bir hükümdar ha-

yatı sürüyordu. Avrupa'dan bir çok seyyahlar, muharrirler, gazeteciler Konyaya geldiler mi bir kerede mutlaka reşadetlü Abdülvahid Çelebi Efendi hazretlerinin ziyaretine gitmeyi seyahatlerinin en mühim bir kısmı addederlerdi. Ezcümle Delbeuf "İstanbul'dan Konyaya" isimli eserinde, Çelebi Efendi'yi ziyaret için Meram'a gidişini gayet güzel ve şairane bir surette tasvir eder. Bilhassa Meram yolundaki o dönüşler, o inhinalar muharriri (yazarı) âdeta teshir etmiştir (büyülemiştir):

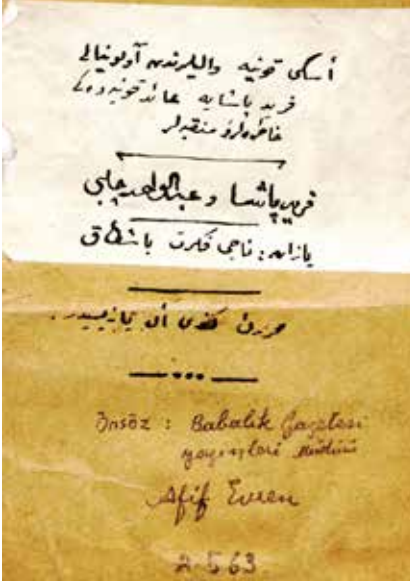
"Hatt-ı müstakimde güzellik yoktur. Yolun bir hamlede her tarafını görmekte hiç bir letafat yoktur. Letafet bu inhinalarda, bu beklenilmeyen sürprizlerdedir. Ondan dolayı sırf pratik bir maksatla Kouya ile Meram arasında hatt-ı müstakimi takip eden bir yol açılmış olması hiç de güzel bir iş olmamıştır."

Delbeuf, Meram'a nasıl vardığı, Çelebi Efendi'nin konağa nasıl girdiğini ve bilhassa ağaçların gölgeleri arasına saklanmış olan o lâtif

meskeni çok derin bir hayraniyetle tasvir eder; hele oturulan yerin içerisinden kocaman bir çayın akmasını görmek onu büsbütün teshir etmiştir. (Delbeuf'un kitabındaki bu parçayı tercüme ile "Konya" mecmuasının bilmem kaçınıcısında neşretmişim)

Bendeki Konya seyahatnameleri meyânında bir de Quevedo isminde son derecede mütaassıp bir Katolik papazının, "Iconium"⁽¹⁾ isimli eseri, eser-i mel'unanesi (lanetli bir kitabı) vardır. Bu kitap İslamiyet'i tezyif (küçük düşürmek) maksadıyla yazıldığı için hakikaten mel'unanedir. Fakat bir meziyeti varsa o da gayet güzel resimlerle müzeyyen bulunmasıdır. Hele meziyetlerinden birisi de merhum Abdülvahid Çelebi'nin çok mükemmel bir fotoğrafisini ihtiva etmiş olmasıdır. (Bu resim Şehabeddin Uzluk'un "Mevlana'nın Türbesi" isimli eserindeki fotografiden başkadır ve öyle görünüyor ki ondan biraz daha ev-

(1) M. Quevedo, Iconium, Bruxelles, 1902.

velcedir, Quevedo'nun kitabı 1902 de yani 1318 senesinde intizar ettiğine nazaran Çelebi'nin fotoğrafı da yine o tarihlerde çıkarılmış olmalıdır

Velhasıl işte böyle şarktan garpten bir çok seyyahlar, Munlayı Rum'un postunda oturmakta olan bu muhteşem zati görmek için koşup gelirlerdi. Dedim ya, Vahid Çelebi o zamanlar bir hükümdar saltanatı sürüyordu.

Ramazanlarda onun konağı herkese açılmıştı; birinci sofraya eşraf ve ekâbir-i memleket, ulema ve meşâyih, Çelebi Efendi ile beraber otururlar, iftar ederlerdi. Sonra: ikinci, üçüncü, dördüncü sofralar gelirdi; bunlara da alâ meratibihim (sırası ile rütbelerine göre) diğer kimseler otururlardı. En son sofrada da sokak fakirleri, dilenciler filânlar otururlar, karınlarını doyururlardı. Onun konağı bu ayda bir melcei (sığnağı) fıkara ve zuafa idi.

Çelebi Efendi, bayram namazını Sultan Selim Camii'nde kılardı. O, camiden çıkarken, şerefine, bir çok havai fişekler atılırdı. Bir deb-

debe, bir darât ki deme gitsin.

Abdülvahid Çelebi kendisi Mevlevi tarikatının postnişini olduğu halde aynı zamanda Bektaşî tarikatına da mensuptu. Her sene Muharrem ayı girdi mi ayın birinci gününden onuncu gününe kadar Çelebi Efendi oruç tutardı. Bu müddet zarfında Çelebi Efendi her gece konağında Fuzuli'nin Hadikatü's-suada'sını okuttururdu. Bunu okuyan da babam Mustafa Fikri Efendi idi. (Çünkü merhum babamı çocuklarına hoca tayin etmişti. Onlara Türkçe, Arabi ve Farsî okudurdu.

Bu Hadikatü's-suada, Yezid'in, şâh-ı şehidân Hazreti Hüseyin'i Kerbelâ sahrasında nasıl şehid ettirdiğini hâkidir. Celselerde yalnız Hadikatü's-suada değil, Acemin, Türkün, en güzel mersiyele de okunurdu. Acemlerden Muhteşem-i Kâşani'nin, Türklerden bilhassa Fuzuli ile Eşref ve Kâzım Paşaların mersiyele okunurdu. Kâzım Paşa'nın (Makalidid-i Aşk) isimli eseri hep Âli âbâ ve Hazreti Hüseyin hakkında ki mersiyelele doludur. Bilhassa:

“Düşdü Hüseyin âtında sahrayı Kerbelâya”

“Cibril var haber ver Sultan-i Enbiya'ya”

bentli mersiye hepsinden müessir idi. (Bu bendin Ahmet Feyzi Efendi'ye ait olduğu söyleniyor. Fakat mumaileyh, Kazım Paşa gibi kuvvetli mersiyelele yazmış değildir.)

Velhasıl bu on gece âl-i abâyı (ehli beyti) sevenler için hep hü zün ve matem geceleri olurdu. Gözler, ağlamaktan kızarır ve şişerlerdi.

Muharrem'in sekizinci gününden itibaren gerek dergahta, gene

(yine) Çelebi'nin konağında birçok, bir çok kazanlarla aşûreler pişirilirdi. Herkes davet edilir ve it'am (yemekler) edilirdi. Bütün bunlar hep şâh-ı şehidan-ı Hazreti Hüseyini Kerbelâ'nın ruhu için yapılıyordu.

Çelebi Efendi'nin on gün (aşûre) oruç tutması da, hafid-i peygamberinin Kerbelâ'da on gün çektiği iztirablar ve bilhassa susuzluk içindir.

Muharrem'in onuncu günü bizim mektep (dergahın ittisalindeki Bahaiye Mektebi'dir; bir çok zamanlar Askerlik şubesi olmuştu. Şimdi zannedirim Dumlupınar İlkokulu'dur.) Çelebi'nin konağına, aşûreye davet edilirdik. İki türlü ilâhîmiz vardı, birisi şöyle başlardı:

“Şehidlerin sır çeşmesi, enbiyanın bağı, başı

Evliyânın gözü yaşı, Hasen ile Hüseyin'dir”

Diğeri de şöyle başlardı:

“İçtikçe cânê safâdır

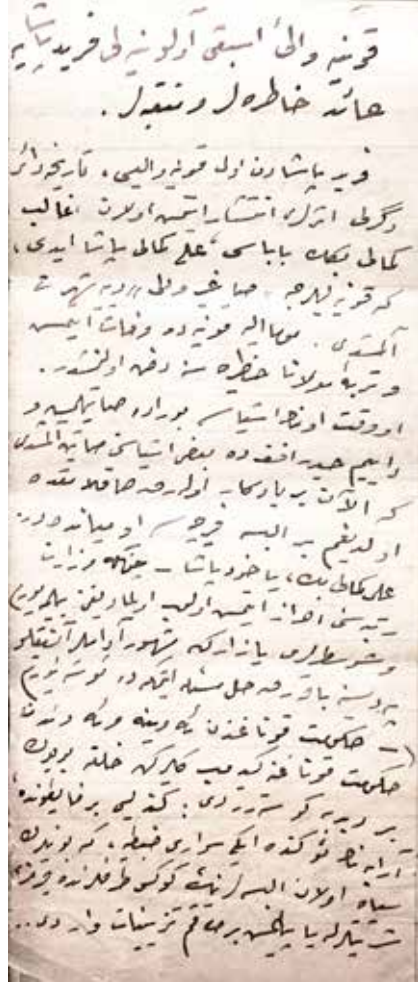
Nûş eyle bu aşûrayı”

Konağın havlusı mahşer.. Binlerce insan dolu...

Bizi konağın altındaki taşlığa alırlardı. Önlerimize karavanalarla aşûreler getirilirdi. yiyebildiğin kadar ye! Aşûre tufanı! Çıkarken de her birimize “diş kirası” olarak birer çil kuruş verilirdi. Ve o gün mekteb tatil olurdu. Biz, en ziyade bu tatile sevinirdik.

Mukabele (sema) olduğu haftalarda ben ya ninemle, ya dayımla Türbe'ye gider, mukabeleyi seyredirdik.

Evvela çelebilerden gür sesli birisi, “Altun Eşik” üzerinde ayakta Mevlâna'nın sardukasına karşı durur, Mevlâna hakkında kasideler okurdu. Sonra birden bire kudümler çalınmaya başlardı. Kudümle-

rin böyle ansızın birden bire çalınmaya başlaması bende yüksek bir heyecan uyandırır, kalbim çarpınmağa başlar, gözlerimden yaşlar gelir, âdeta vecd içinde kendimden geçer, eve geldiğimde orada gördüğüm şeyleri evde taklid ederdim..

Ayin-i Mevlevi'nin temâşası, beni o vakit bu derecelerde cezb ve teshir etmişti. Bilhassa şu parçayı sık sık okurdum.

“Sen tifi iken ey Sultan

Eflaki ettin seyrân

Oldu melaik hayran

Ya Hazreti Mevlânâ.”

An'anata nazaran Hazreti Peygamber, miraç gecesi, bilmem kaçınıcı kat gökte birisini görür ki

belinde tennûre olduğu halde mütemadiyen dönüyor. “Bu kimdir?,, diye Cebrail’e sorar; o da: “Ebu Bekir es-Sıddık’ın neslinden gelecek Celaleddin isminde birinin ruhudur” diye cevap verir.

Mukabelede beni en ziyade imrendiren, Abdülvahid Çelebi’nin rolü idi. O, evvela alayın başında olduğu halde Semahane’yi devreder, bu devir esnasında karşılıklı iki yerde durur, orada her derviş, arkasındaki ile karşı karşıya gelecek bir birine baş keserlerdi. Buna “Devr-i kebîr” denilirdi ki arzın güneş etrafındaki hareket-i seneviyesini (yıllık dönüşünü) tanzir eder.

Karşılıklı iki yerde durup baş kesmeler ise “Tesavi-i leyl nehar” gösterirdi. Birisi ilkbaharda Mart’ın dokuzunda, diğeri Sonbaharda Eylülün on birinde idi.

Sonra dervişlerin simahane ortasında münferiden dönmeleri ise ecrâm-ı semaviyeden her birinin kendi üzerindeki hareketi mihveriyelerini tanzir ediyordu.

Seman nihayetinde Abdülvahid Çelebi’nin gür sesi ile okuduğu gülbank ise beni büsbütün tehyic ederdi, ki şöyledir:

İnayet-i yezdân, himmeti şâh-ı merdan, berm’a hâzır, nazırı bad, dem-i Hazreti Mevlânâ, Sırrı Şemsü keremi İmam-ı Ali, Huu diyelim, huuuuuuu!

Bu “Hu” sesi ile bütün kubbe inler ve bütün yürekler vecd-ü heyecana gelirdi. Herkes mukabeleden çıkarken bambaşka bir halde çıkardı. Ruhlar bir şeyler, anlaşılmaz bir şeylerle dolmuş gibiydi. Her mukabelede, o sırada Konya’da bulunmakta olan bütün Frenkler hazır bulunurlardı.

Yaz geldi mi, galiba gün dönü-

münde yani Haziran’ın onunda dervişler Meram’a çıkarlardı. Dervişler Meram’a geceleyin giderler ve giderken de kudüm çalarlardı.

O sırada gece kudüm sesini işittik mi: “İşte dervişler Meram’a gidiyorlar!” derdik. Gecenin sessizliği içinde, mehtap ta onların kudüm çalarak geçüp gitmesi çok şairane birşey oluyordu.

Meram’da mukabeleler ya “Turud” (Dü rüd = İki çay)daki Dedeler Bağı’nın çayırhğında veyahud da bizzat Çelebi’nin konağının çayırhğında yapılırdı. Zemin çayırhık, tavan mavi sema, iki taraftaki duvarlar, kavak ağaçlarının teşkil ettiği zümrüdin cidarlar (duvarlar). Yanıbaşından da gürül gürül çay akıyor. Burada yapılan mukabelelerin şiiriyetini düşününüz!

1318/1902 senesi Abdülvâhid Çelebinin devre-i meşihatının evc (zirve) noktasıdır. Bir taraftan; Meram dağının eteğinde, Tavus Baba Türbesi’nin yanında, Abdülhamid-i saninin Beşiktaş üzerindeki Yıldız Sarayı’ni tanziren Yıldız Köşkü’nü yaptırıyor, bir taraftan şu mechul Tavus Baba’nın türbesini tamir ettiriyor, bir taraftan da Aşıkân Yolu üzerindeki Ateşbaz-ı Veli’nin türbesini tamir ettirerek oraya dergâhın en değerli dedelerinden Yakub Dede’yi türbedâr tayin ediyor ve daha bunun gibi bir çok faaliyetler gösteriyor.

Şimdi sadede gelelim: Yukarıda demiştik ki: Abdülhamid-i sani, Mevleviler’den ve bilhassa Abdülvâhid Çelebi’den korkuyordu. Onun her bir hareketini tarassud ve mürakabe altında bulunduruyordu. Buna memur da Ferid Paşa idi. Ferid Paşa, padişahın emri mucibince, Abdülvahid Çelebi’nin her bir hareketini tetkik ve tarassut ediyordu.

Konağın her tarafı sivil polislerle ihata edilmişti; oraya kimler giriyor, kimler çıkıyor bunlar hep tahkik ediliyor ve rapor veriliyordu.

Çelebi, Konya şehrinden harice çıkmağa mezun değildi. Mevla'nın validesinin medfun olduğu Karaman şehrine gitmesine bile izin verilmemişti. Bir defa tebdil-i kıyafet ederek, türbedar Osman Dede ile birlikte ifa-yı fariza-ı hac için on iki mile kadar gidebilmiş, fakat orada hüviyeti anlaşılacak geriyeye çevrilmişti. Gerçi bu emirleri veren padişah; fakat bunların icra memuru Ferid Paşa idi. İşte bundan dolayı Ferid Paşa ile Abdülvahid Çelebi birbirinin müthiş düşmanları olmuştu. Güya birbirinin candan düşmanı idiler.

Halbuki bu adamların birbirine şahsi hiç bir husumetleri yoktu. Sebebi padişah. Vakta ki Ferid Paşa'nın İstanbul'a hareketi iradesi gelir. Bunun üzerine Abdülvâhid Çelebi'ye bir adam gönderir. Kendisi ile veda etmek için. Babam çoktan beri Abdülvahid Çelebi'nin musahibi (sohbet arkadaşı) gibiydi. Babama der ki:

“Mustafa Efendi, şu herif geldiğinde taşlayacağım, taşa tutacağım. Sen de beğeneceksin!” Babam hayretler içinde kalır:

“Aman efendim, münasebetsiz olur, yapmasanız iyi olur”, demek isterse de buna cesaret edemez.

Nihayet Ferid Paşa gelir, oturlar, konuşurlar, helallaşır, artık Ferid Paşa ayrılacağı sırada Abdülvahid Çelebi:

“Size hatıra olmak üzere bir tesbih takdim edeceğim. Malum ya biz dervişlerin tesbihten başka hediyemiz olamaz” der ve en kıymetli taşlardan yakut, akik, zümrüt gibi en pahalı taşlardan müte-

şekil bir tesbihi takdim eder. Vali Ferid Paşa, bunu, bu hediyeyi mahcubiyetlerle kabul eder ve ayrılır.

Babam bunu görmüştür. Paşa gittikten sonra Abdülvahid Çelebi babama der ki:

“Mustafa efendi, biz dervişler düşmanlarımızı taşlarız amma işte böyle taşlarız!..”

Babam bu manzara ve bu cevap karşısında göz yaşları dökmekten kendini alamaz. Fakat bu ulüvvü cenap kahramanlığını Ferid Paşada unutmaz. 1323/1907'de Abdülvahid Çelebi vefat ettiği zaman Postnişinliğin “veliahtı, kaideten, o vakit Manisa şeyhi bulunan Abdülvahid Çelebi'nin büyük oğlu Abdülhalim Çelebi idi, onun postnişin olması lazımdı. Fakat o vakit şimdi burada ismini söylemek istemediğim diğer bir zat de, yine o zaman padişah Abdülhamid nezdinde çok haiz-i itibar olan Şeyh Ebü'l-hüda'ya müracaat ederek şeyhliğin kendisine verilmesini ister. Padişah, Ebü'l-hüda'yı çok sevdiği için onun mahmisinin seyh olmasına ramak kalır. Fakat bu sırada Ferid Paşa ortaya atılır. Abdülvâhid Çelebi'den ayrılırken yediği o ulüvvü cenab darbesinin acısını hâlâ ruhunda hissediyor: “Hayır, der, Abdülhalim Çelebi Postnişin olacaktır!..”

Abdülhamid, Ferid Paşa gibi bir sadrazam bulamayacağını bildiği için onun arzusunu kabul eder ve Abdülhalim Çelebi'nin postnişinliğe tayinine irade-i seniyye sâdır olur.⁽²⁾

(2) Naci Fikret, “Hatırât”. Milli Kütüphane Yazmaları, 06 MİL.YZ.A.563, s. 21-28; (Latincesi) Naci Fikret, “Ferit Paşa ve Abdülvahid Çelebi'ye Ait Hatıralar”, Babalık, 11 Ağustos 1947.

Kamil
UĞURLU

MERHUMU NASIL BİLİRDİNİZ? (20)

SARI MUSTAFA

Mustafa Aysan şehirde sevilen esnaflardandır. Ona “Sarı Mustafa” da derler. Karaman’ın Alamancılara yardım edenlerden biri olunca ününü perçinledi. Birçok fakir-fukaranın o hengâmede yurtdışına çıkmasına, nafakasını sağlamasına yardımcı oldu.

Ve kendisi de gitti Almanya’ya. Orada uzun süre çalıştı. Memleketteki muzip tutumunu orada sürdürdü ve sonunda dönüp geldi. Yeniliklerle geldi. Herkes oradan pilli radyo getirirken, o çiçek tohumu getirdi. Park bekçilerine, yani belediyenin bahçıvanlarına verdiği bu tohumlar şehri rengârenk kıldı.

Vitrinini düzenleyen ilk esnaf

da o idi.

Her konu onun gözünde önemsizdi ve gülmeye vesileydi.

Çolakların güzel kızını alınca şehir onu çok konuştu. Fadim gelin çok güzeldi o zamanlar ve Mustafa yeni yetme ve çulsuzdu.

Ailecek bir başka aileye gece oturmasına gidilirken yeni gelin-yeni damat yan yana ve ailenin gerisinde kalıyorlardı. Uzun aralıklarla yerleştirilmiş sokak lâmbalarının altına gelince ayrılıyor, karanlıkta “koltuk” oluyorlardı. Yani Fadim gelin, damat Mustafa’nın koluna giriyordu. Ama lâmbanın altına, yani aydınlığa gelince hemen kolunu çekiyor, düz, namusluca yürüdüklerini ispata çalışıyorlardı.

Sarı Mustafa (Aysan) sevgili Gıcır’ı (hanımına böyle derdi) ile birlikte ve sevgiyle...

Aysan gençliğinde İstanbul'a mal almaya gitti. Karaman'da mutfak malzemelerinden av malzemesine kadar her şeyi satıyordu. Bu tip esnafın adı züccaci-yedir burada.

İstanbul'da eşinin yiğeni olan Münevver Hanım, o zamanlar henüz yüzbaşı olan Tefvik Dural'ın eşi idi. Onlara konuk oldu.

Yüzbaşı Tefvik eşi ve küçük kızıyla İstanbul yakınındaki bir askeri kamptaydı. Onu oraya çağdırdılar ve orada ağırladılar.

Denizi ve plajı görmemiş olan Aysan, ilk bir-iki gün sıkıldı kampta. İstanbul'a gittiği için lâcivert takım elbisesi ve kravatıyla gitmişti. İstanbul büyük şehirdi ve orada öyle köylü gibi durmamak, öyle görünmemek gerekirdi.

İlk iki gün kamp çadırında lâcivert elbisesi ve boyun bağıyla oturdu. Üçüncü gün yiğeni Münevver gelin:

- Enişte, burası deniz ve biz

tatildeyiz. Sende gevşe artık ve şu sıkıcı görünüşünden kurtul, dedi.

Ve ne yapması gerektiğini ona anlattı. Kocasının deniz şortlarından birini ona verdi ve onu giymesini istedi.

Mayoyu onun eline tutuşturdu ve küçük kızıyla çadırdan çıktı. O rahat giyinsin diye. Bir süre sonra çadıra girdiğinde Münevver gelin onu yine lâcivert takımla gördü.

- Neden soyunmadın? Neden giymedin mayoyu?

- Giydim, dedi Mustafa, giydim, altımda.

Uzun uzun güldüler.

Münevver gelin ona ne yapması gerektiğini tekrar ve ayrıntılı bir şekilde anlattı. Sonra soyunup, mayoyu giyip kumlara gitti Mustafa. Etraf yarı çıplak bir sürü güzel kadınla doluydu. Görevli askerlerden başka erkeklerde görülüyordu. Subaylar mesai sonunda kampta oluyorlardı.

Fadim Hanım Karaman'ın en güzel kızlarından biriydi. Çolakzadelerdendi ve Sarı Mustafa yakışıklı bir zabitti.

Bir güneş gözlüğü taktı ve gözüne kestirdiği bir kadın grubuna gözlerini dikti, seyretmeye başladı. Ömründe başına ilk defa böylesine mutlu bir olay geliyordu.

Karışan, görüşen, niye baktın diyen yoktu ve etrafta erkek yoktu. Kendini cennette sandı ve öylece uyuyakaldı.

Uyandığında gün inmişti. Ama o orada öylesine yanmıştı ki, zaten sarışınlara has nazik bir deriye sahipti ve o deri şimdi nar gibi kızarmıştı.

Aysan iyi yanmıştı. Kıpırdanamıyordu. Nerdeyse ikinci derecede yanıldı. Yüzbaşı onun sırtına yoğurt sürdü.

Sabaha kadar bağırdı, inledi, uyumadı. Bu durum nerdeyse bir haftadan fazla devam etti.

Bakımı iyiydi. Yüzbaşı Tefik'de, Münevver gelin de onu seviyorlardı, teyzelerinin muzip kocasıydı, ondan şikâyetleri yoktu ama, Aysan'ın şikâyeti vardı. Aysan'ın şikâyeti bir sinekti, alçak bir sinekten.

Sırtı tamamen yanmış ve davul gibi şişmiş olduğu için en az hareket ederek bir heykel gibi durmak zorundaydı. En küçük hareketi sırtındaki gergin deriyi zorluyor ve ciyak ciyak bağıırıyordu.

Bir alçak sinek gelip gelip alnına konuyordu ve o sineği kovmak için kolunu hareket ettirmek zorundaydı. Bu ise sırtını sanki jilette kesiyorlarmış gibi canını yakıyordu. Bağıra çağıra kolunu hareket ettiriyor, sineği kovuyordu. Fakat aksi hayvan, konacak başka bir yer yokmuş gibi ilk konduğu yere tekrar dönüyordu. Zavallı Aysan dua edi-

yor olmuyor küfrediyor olmuyor, sabrediyor yine olmuyordu.

Karaman'ın bu en ünlü Çaktaklısı, yani Amerikalısı, Çaktaklı ünlü bir aileden gelmeydi. Onlar "Beyler" veya "Bey Ahmetler" denirdi. Aysan'ın dayısı zamanının neredeyse Sinan'ı idi. Ev yapardı. Projesinden analitik etütlerinden itibaren yapının her şeyini, ama her şeyini mükemmel planlar, işe başlar ve birinci sınıf olarak işi bitirirdi. Bey Ahmet, şöhreti ve sanatı büyük bir ustaydı. Ustalığındaki zirve, su getirme projelerindeydi. Bugün suyu akan dağ köylerinin hepsi onun adını saygı ve rahmetle ağızlarından düşürmezler. Bey Ahmet oralar da Sinan'dan daha ünlüdür.

Aysan, su getirme ustası değildi dayısı gibi. Fakat o, yine birçok köyün su ile birlikte yolunun yapılması, aydınlanması ve okula kavuşması için çaba harcadı. Sözü dinlenen bir politikacıydı ve tarafları olduğu parti uzun süre iktidarda kalmıştı. O ise partinin itibar kaybetmeyen nadir kişilerinden biriydi.

Mustafa Aysan, Karaman'ın köşe taşlarından biridir. Çocuklarını iyi yetiştirdi, adını sürdürecektir şekilde. İki güzel kızı iyi evlilikler yaptılar. Oğulları da öyle. Bir çok torunu oldu. Küçük sarı Mustafa geniş, kalabalık ve güzel bir ailenin dedesi mevkiinde oturuyor ve Karaman için hâlâ iyi şeyler düşünüp onların hayalini kuruyor

Yanında ise elbette, daima gülen, en kötü sözü "Aman Aysan" olan, güzeller güzel, Fadim gelin olduğu halde...